

ДИЛЕМА ШУМПЕТЕРА У СТРАТЕГІЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Відбудова України є унікальною можливістю для структурної модернізації, а не просто компенсацією втрат чи поверненням до минулого. Війна виступає як примус «творчого руйнування», що дозволяє позбутися застарілих економічних структур та побудувати нову, інноваційну економіку. На тлі безпрецедентних масштабів руйнувань та економічних втрат (прямі збитки становлять близько \$589 млрд) [1], коли поточний ВВП складає лише 78% від рівня 2021 року [2], перед Україною стоїть центральне питання: як перетворити виклик відбудови на можливість для створення сучасної, конкурентоспроможної та стійкої економіки.

Війна виступає примусовим каталізатором «креативного руйнування», що дозволяє відмовитися від застарілих структур. У зв'язку із цим, виникає необхідність вибору стратегії інноваційного розвитку, заснованої на балансі між великими корпораціями та підприємницьким сектором, для подолання ризиків стагнації та цементування олігополій.

Ключовим механізмом розвитку за Шумпетером є процес «творчого руйнування», який також називають дилемою Шумпетера. Інновації руйнують існуючу економічну рівновагу, вносять невизначеність і створюють нове ринкове середовище. Нові продукти та технології витісняють старі, що призводить до занепаду застарілих підприємств і галузей, але водночас створює простір для економічного зростання та переходу системи в новий стан рівноваги [3; 4].

Еволюція поглядів Шумпетера призвела до формування двох відмінних моделей інноваційного розвитку, які співіснують у сучасній економіці:

1. «Шумпетер Марк 1»: Базується на праці «Теорія економічного розвитку» (1911). Головною фігурою є підприємець-інноватор. Саме підприємці, використовуючи «нові комбінації», здійснюють радикальні інновації, засновують нові галузі та кидають виклик усталеним фірмам. Ця модель характеризується «творчим руйнуванням» старих соціальних та економічних позицій [4; 5].

2. «Шумпетер Марк 2»: Базується на праці «Капіталізм, соціалізм і демократія» (1942). Тут акцент зміщується на роль великих корпорацій. У цій моделі інновації стають результатом систематичної діяльності відділів досліджень і розробок всередині фірм. Великі компанії використовують накопичені знання та ресурси для постійного вдосконалення продуктів і процесів, створюючи бар'єри для входу конкурентів [4; 5; 6].

Економіка України функціонує в умовах екстремального тиску, що загострив існуючі структурні проблеми, які негативно впливають на інноваційний потенціал [3]. Відновлення економіки відбувається асиметрично: зростають сектори, що залежать від державного попиту (державне управління та оборона, з внеском у ВВП +3.8 в.п. за 2022-2025 рр.), тоді як галузі (промисловість, сільське господарство) стагнують [2].

Діюча економічна модель є нестійкою і характеризується концентрацією ринків без інновацій та пригніченням підприємництва. Модель «Шумпетер Марк 2» передбачає, що інновації походять від великих, стабільних корпорацій (олігополій/монополій) через «research and development» відділи, фінансуючи дорогі дослідження. Однак в Україні історично склалися висококонцентровані ринки, які часто обмежують конкуренцію та гальмують інновації замість того, щоб бути їхніми драйверами. Базуватись виключно на великі державні проекти та великі компанії під час відбудови несе ризики: цементування олігополій, придушення конкуренції, неефективний розподіл капіталу та втрата підприємницького потенціалу [4]. Це може призвести до довгострокової стагнації та залежності від сировинних ринків.

Модель «Шумпетер Марк 1», де рушієм є нові, гнучкі підприємці-інноватори та радикальні інновації, залишається нереалізованою в Україні через системні бар'єри: низька

інвестиційна активність (капітальні інвестиції в 4 рази нижче середньосвітового рівня), жорсткі монетарні умови, дефіцит трудових ресурсів та регуляторні/корупційні ризики [2].

Головним для стратегії розвитку України є не вибір між монополією і конкуренцією, а побудова системи, що змушує ринкову структуру служити інноваційному розвитку. Рекомендований стратегічний шлях – стратегія «подвійного двигуна»: одночасне стимулювання підприємницьких ініціатив (Запуск «Шумпетер Марк 1») та демонополізація і технологічне оновлення великих гравців (Модернізація «Шумпетер Марк 2»). Для реалізації запропонованої стратегії необхідним є спрощення регуляцій для стартапів, стимулювання фондів венчурного капіталу та державні гранти, -податкові пільги на «research and development» для існуючих компаній та створення промислових і технологічних кластерів.

Отже, успіх відбудови України залежить від здатності держави створити умови, за яких обидва «двигуни» працюватимуть разом. Фундаментом цієї інноваційної екосистеми, що дозволить малим новаторам кидати виклик великим гравцям, є верховенство права, захист інтелектуальної власності та антикорупційна реформа.

Список використаних джерел:

1. Економічна правда. Як Україна входить у 2025 рік: аналіз економічного стану. 2025. URL: <https://epravda.com.ua/finances/yak-ukrajina-vhodit-u-2025-rik-analiz-ekonomichnogo-stanu-803141/>
2. Федерація роботодавців України. Що гальмує розвиток економіки України: підсумки розвитку за результатами 9 місяців 2025 року. 2025. URL: <https://fru.ua/ua/media-center/blog/danylyshyn/shcho-galmue-rozvitok-ekonomiki-ukrajini-pidsumki-rozvitku-za-rezultatami-9-misyatsiv-2025-roku>
3. КНЕУ. Інституційний репозитарій. (PDF). URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ba0a4092-c113-4007-8ea0-82c751066c5e/content>
4. Schumpeter Centre, University of Graz. Growth, Concentration and Inequality in a Schumpeter Mark I / II Model. Discussion Paper. 2021. URL: https://static.uni-graz.at/fileadmin/sowi-zentren/Schumpeter-Centre/GSC_Discussion_Paper/Growth_Concentration_and_Inequality_in_a_Schumpeter_Mark_I_II_Model_07.10.2021_WP.pdf
5. Вельшинський Д. І. Державне регулювання розвитку інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств : кваліфікаційна робота магістра. Полтавський університет економіки і торгівлі, 2023. 86 с. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/15274/1/Вельшинський%20Дмитро%20Ігорович.pdf>
6. Шумпетер Й.А. *Капіталізм, соціалізм і демократія*. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shumpeter_Yozef_A/Kapitalizm_sotsializm_i_demokratiia.pdf

Грек Т.В.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
студентка БП «Економіка», 4 курс

THE ROLE OF ESG PRINCIPLES IN FOSTERING INTERNATIONAL INVESTMENT RELIABILITY FOR UKRAINIAN BUSINESSES DURING THE WAR AND POST-WAR RECOVERY

Adherence to environmental, social, and governance (ESG) principles is a trend in the contemporary global economy, particularly within the European market. Amidst the global shift towards sustainability, ESG has emerged as the benchmark for corporate responsibility and transparency. Adoption of ESG in a company`s strategy involves comprehensive measures to support